

Élelmezés-biztonság és mezőgazdasági stratégiák – milyen utat válasszunk egy új globális kormányzás felé?

„Élelmezés-biztonság és mezőgazdasági stratégiák – milyen utat válasszunk egy új globális kormányzás felé?” – ezzel a címmel szervezett a [MOMAGRI](#) kollokviumot a SIMA kapcsán a vásár ideje alatt és annak területén. **A szervezet szerint mára bebizonyosodott, a korábbi véleményekkel ellentétben a mezőgazdaság liberalizációja nem járható út a globális élelmezési problémák megoldására, ellenkezőleg, teljes paradigma-váltásra van szükség. Ez azt jelenti, hogy globális kormányzásra van szükség a mezőgazdasági termelés és a terménypiacok terén, valamint nagyon komoly befektetéseket kell eszközölni a termelés, az oktatás és a kutatás erősítése érdekében. Míg a világ föltörekvő gazdaságaiban nagyon komoly és határozott stratégia van a mezőgazdaság támogatására, úgy tűnik, az EU-nak és a KAP-nak valójában nincsen konkrét stratégiai célkitűzése ezen a területen.**

Mint Jacques Carles, a Momagri alelnöke kifejtette, a kérdés aktualitását a Föld lakosságának növekedése mindennél jobban alátámasztja – 1900-tól 2050-re ez az előrejelzések szerint meghatszorozódik, a jelenlegi mezőgazdasági termelést még bővíteni kell, miközben nem csökken az éhezők száma - ezek több, mint fele gazdálkodó, elsősorban a fejlődő országokban! A mezőgazdaságilag művelt területből mintegy másfél milliárd hektár fele több évtizede stabilan kalászos, de megduplázódott az olajnövények és zöldségek termesztése. Folyamatosan nőttek a termésátlagok, egyre nagyobb szerepet kap a biotechnológia, ezzel együtt hatalmas a kihívás: csak a demográfiai folyamatok ismeretében 70%-kal, ha az éhezők hiányzó élelmiszer-mennyiségét is számítjuk, 120%-kal kellene emelni a termelés szintjét az elkövetkezendő 30-40 évben. Ehhez egyes vélemények szerint 500 millió – 2 milliárd hektárnyi területet kellene művelésbe vonni az elkövetkezendő években, attól függően, hogy milyen forgatókönyveket veszünk figyelembe. A FAO szerint „csak” 100 millió hektárnyi újonnan művelésbe vont terület is elég lenne, ha a terméshozamokat ezzel párhuzamosan 90%-kal lehet emelni, az INRA és a CIRAD által készített [Agrimonde-előrejelzés](#)¹ viszont 500 millió hektárt tart szükségesnek. Bármelyik is legyen a valós, a legfontosabb az afrikai és dél-amerikai szegény kisgazdaságok megerősítése, érdemi helyzetbe hozása.

A megoldandó feladatok ezzel párhuzamosan számosak:

- az éhezés problémája tartósan megoldatlan,
- ellenőrizetlen a termőföldek államok, befektetők általi vásárlása (különösen Afrikában), folyamatosan nő a bio-üzemanyagok termelésére használt terület,
- nincs megoldás a terményárak hektikus ingadozására,
- úja kell tárgyalni a WTO mandátumát és a dohai ciklust, mivel egyik sem felel meg a szükségleteknek és a kilátásoknak, a helyzet ugyanis 2001. óta nagyon sok tekintetben megváltozott,
- kollektív megoldást kell találni a klímaváltozásra,
- nemzetközi szabályozó rendszerekre, globális kormányzásra van szükség – ez utóbbihoz szeretne a maga eszközeivel a Momagri is hozzájárulni.

Ez utóbbi sikeréhez négy föltételnek kell teljesülnie:

- a termelők számára garantálni kell a megélhetést biztosító árakat (*prix rémunérateurs*) – ennek hiányában csak a gazdaságok folyamatos megszűnése lehet a kilátás,
- a termőföldhöz való hozzáférés biztosítása, a különböző fönnttartható termelési módok létezése,

---

¹ Agricultures et alimentations du monde en 2050

- meg kell erősíteni a mezőgazdasági termelésbe történő befektetéseket (kutatás, szakképzés, ismeretek terjesztése), ugyanakkor kiegyenlítetté kell ezeket tenni annak érdekében, hogy ne csak az export-orientált területek fejlődjenek,
- támogatni kell a versenyképességet és ezzel párhuzamosan a határok méltányos nyitását (*ouverture équitable des frontières*).

Nem elhanyagolható többek között az sem, hogy nyilvánvalóvá vált, a WTO által 2010-ig képviselt álláspont, miszerint a liberalizáció érdemben ellensúlyozni képes az árak hektikus ingadozását, nem tartható tovább, olyannyira, hogy egyre többen hangsúlyozzák, az ellenőrizetlen liberalizáció csak súlyosbítja a helyzetet és érdemben növeli a hektikusságot. A piacokra – egyelőre – egyértelműen a hektikus ingadozás a jellemző, mert:

- a termeléssel kapcsolatos döntések gyakorlatilag visszavonhatatlanok,
- a mezőgazdaság geopolitikai és geostratégiai szerepe megkerülhetetlen,
- kivételesen nagy az összetett kockázatokkal szembeni kitettsége,
- sajátos mikrostruktúrákból épül föl,
- egyre inkább elanyagiasodik a terület (*financiarisation croissante*).

Noha a milleniumi fejlesztési célok (MDGs) célja az volt, hogy felére csökkenjen az éhezők száma, 2000. óta semmivel sem lett biztonságosabb az étellel való ellátás, és minden második éhező a világban gazdálkodó, holott a helyzetet éppen rajtuk keresztül és velük együtt lehetne megoldani! Doha semmiben sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, sőt - többek között - növelte a termőföldek ellenőrizhetetlen fölvasárlását és az export-orientált termelést, valamint a hektikus áringadozás kockázatát. A környezet állapotával kapcsolatos aggodalmak egyre erősebbek, a klímaváltozás nyilvánvaló jelei mellett a civil társadalom is egyre inkább foglalkozik a kérdéssel, ezzel párhuzamosan egyre erősebb a mezőgazdaság és az energetika kapcsolata, ugyanakkor a tisztén energetikai célú növénytermelés fölfutása még inkább súlyosbította az élelmezési problémákat,

A Momagri szerint ugyan elsőre nem nyilvánvaló, az irányadó amerikai és euro-zónás kamatok különbsége 4,5 milliárd USD, az amerikai dollár euróhoz képest történt alulértékelése 12 milliárd dolláros támogatást jelentett az USA gazdáinak! Tény, hogy sokkal több a bizonytalanság a mezőgazdasági termelésben és általában a gazdaságban, mint a háború után, de sokkal több a lehetőség és a perspektíva is - de csak azoknak, akik akarnak, tudnak és mernek lépni, többek között az éhezés leküzdése érdekében.

Két kulcskérdésre azonban választ kell találni: ki és hol fog termelni a jövőben? A Momagri összehasonlította az USA, Brazília és Kína, valamint az EU mezőgazdaságát és mezőgazdasági politikáját és arra a következtetésre jutott, hogy míg az EU-ban 2008. óta folyamatosan csökken a mezőgazdaságnak juttatott támogatás, az említett három országban töretlenül nő (46, 67 és 130% az elmúlt nyolc évben). Sőt, az USA-ban a belső élelmiszer-segély program nem valós szinten történő figyelembe vétele és a dollár euróval szembeni alulértékelése miatt a valós támogatás mértéke akár 25%-kal is magasabb lehet, mint ami az OECD kimutatásában szerepel! A belső élelmiszer-segély szerepe egyébként is egyre nagyobb, napjainkban már ez teszi ki az amerikai mezőgazdaságnak nyújtott támogatás 54%-át (88,27 milliárd USD, 2005-höz képest 79%-kal bővült). Ami azt is jelenti, hogy egyedül nagyobb szerepet tölt be, mint a gazdáknak adott közvetlen támogatások együttesen – arányait tekintve az uniós élelmiszer-segély-program két nagyságrenddel kisebb! Mindent összevetve a Momagri szerint megállapítható, hogy az USA-ban minden második tonna termék gyakorlatilag 100%-os támogatást kap, Brazíliában pedig nagyjából ugyanakkora összeget kap a mezőgazdaság támogatásként, mint az EU-ban, a támogatások közel egyharmada a cukornádra és a bioalkoholra vonatkozik. Kína esetében nagyon nehéz rendes képet alkotni, de a Momagri szerint 2005-2010. között a mezőgazdasági támogatások több mint duplájára

nőttek, igaz, az EU-hoz képest és egy lakosra vetítve még mindig csak harmadát jelentik az uniós támogatásoknak. A kínai támogatási formák érdekessége, hogy nem csak az a cél, hogy az ország élelmezési autonómiája biztosított legyen, hanem hogy a jelenlegi vidéki lakosság városokba történő migrációját lassítsa, lehetőség szerint megállítsa, a gazdálkodókat helyben tartsa azzal, hogy a következő generáció számára is biztosítja a gazdálkodás lehetőségét.

Közös a három országban, hogy **van határozott stratégia, célkitűzés** – miközben nem látható, hogy az EU agrárpolitikája – és ezen belül a termeléshez nem kötött támogatások – valójában milyen célokat is szolgálnak, **sőt úgy tűnik, nincs globális stratégia**. Míg a három ország támogatási rendszere rugalmas, globális és kontraciklikus, az uniós támogatások szintje állandó, köszönhetően elsősorban a termeléshez nem kötött támogatásoknak. Egyáltalán nem biztos azonban, hogy az uniós rendszer a jó, hiszen nem alkalmas arra, hogy a mindenkori piaci helyzethez igazítva a támogatások szintjét a gazdálkodói jövedelmeket stabilan tartsa. A termeléshez nem kötött támogatások valójában teljesen elrugaszkodottak a gazdasági realitásoktól és meg is kérdőjelezhetők, hiszen magas árak mellett nincs érdemi létjogosultságuk, nagyon alacsony árak esetén pedig nem elegendő a szintjük. Elméletileg ugyan több évet együttesen kezelve ezek kiegyenlítenék egymást, viszont a gazdaságok – és elsősorban a közép- és kelet-európai kisgazdaságok – anyagi helyzete nem annyira stabil és jó, hogy ezeket az ingadozásokat ki tudnák egyenlíteni egyik évről a másikra.

Somogyi Norbert, Párizs